

pa resno pošteno ter z v današnjih časih redkim človekoljubljem. In z enako iskrenostjo, kakor je pisal Podlimbarski svojo knjigo, jo sprejmi^{mo} tudi mi!

Dr. Lokar.

Dr. Janez Mencinger, Izbrani spisi. Povesti in novele. II. zvezek. Izdala „Matica Slovenska“. Uredil dr. Jos. Tomiⁿšek. Ljubljana 1913. 80. 146 str.

Drugi zvezek nam prinaša tri povestice, ki so izšle vse v Slovenskem glasniku in sicer „Bore mladost“ (1862), „Skušnjave in izkušnje“ (1865), „Zlato pa sir“ (1860). Vse tri kažejo hibe prvencev, a obenem je že jasno za^črtana ona krepka poteza poznejših Mencingerjevih spisov, posebno izrazit je njegov jezik. Prva novela je romantično-sentimentalna ljubezenska zgodba, ki se vrši ob Bohinjskem jezeru. Glavni junak utone v jezeru, junakinja pa najde mir med samostanskimi zidovi. Krasne so pokrajinske slike, značaji so medli, dialog je precej živahen. — Poznejše njegove „Hoje na Triglav“ spominja po vsebini in tehniki zadnja črtica „Zlato pa sir“, zmes realnosti in romantike; kvari pa skoraj neverjetno praznoverje našega gorenjskega rojaka. — „Skušnjave in izkušnje“ posežejo še najbolj v realno življenje in nam slikajo med drugim ideal slovenskega duhovnika, ki naj se res z ljubeznijo oklene svojega naroda. — Za modernega človeka pač niso te povestice več, zakaj naš okus se je precej izpremenil. Dobro pa so vendar take izdaje, da si lahko ustvarimo jasno sliko o razvoju posameznih pisateljev, oziroma posameznih dob. Literarni historik in šolnik z veseljem pozdravljata taka dela, a gotovo se dobe tudi bralci, ki bodo z veseljem prečitali te Mencingerjeve prvence.

Dr. R. Molè.

Francé Ramovš, Slovarski doneski iz Trubarjevih del. Časopis za zgodovino in narodopisje X. (V Mariboru 1913), str. 144—151.

K tem doneskom naj donesem še jaz par pripomb, ki sem se svoje dni tudi nekoliko ukvarjal s to slovarsko drobnjavo.

Izvajanje besede „arar“, morivec, *φονεύς* (*φονεύς* menda ni nič!) iz nemškega „Ha^her“ = Henker, vesitelj, rabelj, ki ljudi obeša, — je videti precej verjetno, češ da je „ajar“ polagoma postal „arar“. Sličen slučaj imamo tudi pri „cvarar, drarar“ za Zweier, Dreier. Vsporednica bi bila : hahen : hangen : Henker = fahen : fangen : Fänger.

Izraz „avšt^{ri}ja“ je iz nemškega „die Halsstarrige (Krankheit), die Halsstarre = Widersetzlichkeit, Ungehorsam. Primeriti nam kaže izraz Halsterseil avšteržle (Plet. I, 7) t. j. hlačnik ali obramnica (Hosenträger). — Čudno je, da se je v „-starrige“ ohranil i, pa izgubil a, da imamo avšt^{ri}ja, kjer bi pričakovali „avštarja“, g je postal j kot v premnogih slučajih. Vsporedimo Hag, gaj; traje (nam. trage, nosila); noje nam. noge; prevoje (preloge die Lehde) i. t. d.

Baretica pa ni skledica — in ta beseda nikakor ni temna. Baretica je kapica ali čepica in beseda je iz laške „berretta“ iz srednjelatinke barretum ali birettum. Otroci svetemu Miklavžu različno nastavljajo, eden nastavi skledico, drugi kapo, tretji črevlje i. t. d. Primerimo Navratilov sestavek o narodnih vražah in praznih verah v Letopisu slovenske matice za l. 1885 str. 153. Tam pravi: Pri nas nosi Miklavž po noči; drugo jutro (6. decembra) dobe pridni otroci v nastavljenih kapicah ali klobukih, tudi na pladnikih, ne^kod celo v nastavljenih čizmicah ali škornjicah jabolk in orehov.

Juog t. j. vodnik (otročji šolmošter, spremljevalec dečkov v učilnico in telovadnico) tudi ni tako temna beseda. Kaj hoče drugega biti, nego odkrnjeni konec tuje besede (peda)gog. Otročji šolmošter je torej „gog“, (*παιδαγωγός*). Tudi v za-

četku besed se *g* rad pretvarja na *j* in tako smo dobili iz „gog“ obliko „jog“; *uo* pa samo opisuje kakovost vokala, češ da je *o* v besedi „jog“ znani Pleteršnikov dolgi ozki *o* s ključico torej *jog* ali *juog*, kakor *bog* t. j. *buog* (arm). — Za pretvarjanje začetnega *g* na *j* nam ne manjka vzgledov. Stvn. *gâhi*, srvn. *gaehe*, nvn. *jäh* (strm); *jähnen* poleg *gähnen* (zdehati); *jappen* in *gaffen* (zijati); *gaščerica* in *jaščerica* (*lacerta*); *geba* in *jeba*, pokvečen klobuk — pa *golbica* in *jeblica*, škranec (Plet. I, 361); *gugati* = *jugati*, *gugolica* = *jugolica* (*Schaukel*) in *gugla* = *jugla* (*Kappe*, Plet. I, 373); *gerob* (*Gerhab*, varuh mladoletnih, *pêstun*) = *jerob* (Plet. I, 367); *angelec* = *ajnuc* i. t. d.

Okorneti naj bi bila kontaminacija glagola „okoreti“ in pridevnika „okorčn“? Jaz ne vidim tu nobene kontaminacije. Zakaj bi ne bil „okorneti“ naravnost izpridevniška tvorba iz pridevnika „okorčn“, kakor so: ozdravéti, oslabéti, oslepéti, oglušéti, otrdét, zarjavéti . . . od zdrav, slab, slep, gluh, trd, rjav t. t. d. Zakaj bi morali za razlago te oblike jemati na pomoč glagol *okoreti, ki je vrhu vsega še nekoliko dvomljiv, Pleteršnik ga ne pozna. Pa recimo, da bi bil v rabi in čisto navaden ta „okoreti“, izvajali bi ga pač iz kora (*Kruste*) in bi bila to izsamostalniška tvorba, kakor n. pr. okamenéti. Izsamostalniških in izpridevniških tvorb, ki imajo dovolj samostojnosti, nam ni treba devati v kontaminacijo, včasih še celo v kombinacijo ne. Kopeti (*mucheln*) in pa kopneti (*schmelzen*) nista prav v nobeni, ali pa v zelo daljni zvezi. — Glede tvoritve takih glagolov tretje vrste iz imenskih osnov na „-en“ nam je razločevati dvoje, ali je v zlogu „-en“ polnoglasje ali samo poluglasje, kajti polni vokal se pri izvajanju ohrani, poluglasnik se pa izgubi; n. pr. ozeleneti, oledeneti, okameneti od zelen, leden, kamen — toda drobneti, kopneti, plesneti, trohneti od drobčn, kopčn, plesčn, trohčl i. t. d. — Tako je torej iz pridevnika „okorčn“, glagol okorneti (*okoren postati*), iz samostalnika korčn pa zopet okorenéti (*Wurzel fassen*).

Plumbart je res trd oreh. Na *Blumenfahrt* sem svoj čas mislil tudi jaz, toda razlage za tako imenovanje ni lahko dobiti. Ali naj mislimo na *Blum-Ostern*, *Pascha floridum* t. j. cvetna nedelja, pa da bi bilo o tem času kako posebno romanje. V nobenem slovarju ne najdemo sledu o tem. Vsakih 50 let so v tistih časih obhajali jubilejno (sveto) leto, leto odpustkov; — ali naj bo tó plumbart? Kar rekel bi, da je to prosto iz *Pilgrimfahrt*, ko bi si le mogel umisliti, kako naj bi se bil *Pilgrim* (*peregrinus*) skrčil v *Plum*, od kod naj bi bil dobil svoj *u*. Tudi po *Alben* (*Alm*), *Hilben* (*Hilm*), *Raben* (*Ram*) sem jemal analogijo, češ *Plum* je iz *Plub'n*, toda ni se mogoče dokopati do jasne razlage, ker take oblike tudi ni najti. *Bärt* = *ein Fart* (Plet. I, 13) je jasen. Oblak v *Letop. m. slov.* za l. 1891 str. 150 te besede še omenil ni, dasi spada brezdvomno med redke izraze Trubarjevega katekizma z dvema izlagama. Iz besed „*Vrym rumati*“ bi se dalo ugibati, da je to tiskovna napaka namesto „*rumbart*“ (*Romfahrt*).

Svarež (*der Verweis, die Rüge*) = svarjenje se dá primerjati s pretež (*die Drohung*) = pretenje ali pretitba. Trubar je pisal „*pritesh*“.

Prav čudno se nam mora zdeti, da je špinat (*tessuto a spina, gekörpertes Zeug*) po svoji novejši razlagi zopet prišel na špináč, s katero ga je bil v zvezi spravil *Anastazij Grün* v svojih prevodih slovenskih narodnih pesmi. Neverjetno res kaj takega, ko nam je vendar prof. Štrekelj že pred 23 leti stvar razložil in pojasnil (*Arch. f. slav. Phil.* XIV, 545). Primeri tudi *Zbornik slov. mat.* IV, 179 z vzgledi: špenatasta srajca, šlarasta peča, mušlinast robec i. t. d. *Roba spináda, gekörperte Arbeit, tessuto fatto a quisa di spina del pesce* (mit *Grätenstich* gearbeitet).

Jasno si to predstavljati pa za nas, ki nismo od tkalstva, ni prav lahko mogoče, toliko pa lahko razumemo, da ta tkanina nima s špinačo nič opraviti.

Pridevnik „tepigov“ iz nemškega täppig ni verjeten, ker se tudi pomen ne ujema. Trubarjeve besede: »ufamejo kfebi ene hude tepigoue moshie« ... se glase v hrvatskem prevodu (glagolski natis): »i pojamše sobom nekih lotar iz puka«. No, lotri so pa zanikarni in malopridni premetenci, ne pa priproste in abotne tape. — Če se domislím na glagol „potepsti se, potepati se (vagabundieren)“, vsiljuje se mi misel, da je „tepiga“ = „tepin“, potepuh, ki se brezposelno tepe po ulicah in pohajkuje, skitač izmed sodrge ali drhali (aus dem Gesindel, aus dem Pöbel). Ta pomen se pa na našem mestu ujema.

Glagolnik „treenenje“ poleg trenutje ali trenutje je enako mogoč, kakor n. pr. cvrenje poleg cvrtje. V izrazu „ozhima treenje“ (Augenblick) je zanimiv instrumental brez predloga in pa dual.

Da je Trubar napačno prestavil in rabil „vseho“ za „vseko“ (v skalo vsekan grob??), se mi zdi neizrečeno prisiljena razlaga. Če bi bil Trubar res pisal „vseha“, bi utegnil pri tej obliki kdo misliti na suhoto t. j. sploh suh prostor pod streho, mostovž, gornjico (Söller, Erker, Sommerlauben) i. t. d., če bi si tudi take oblike ne znal razložiti. Glagol „usehniti“ bi ga morda premotil. — Toda stvar je popolnoma drugačna, kajti Trubar ni pisal „vseho“, ampak „vesho“. Ravno na citiranem mestu je tiskovna napaka, takoj na naslednji strani pa stoji pravilno „vesho“. Treba je samo celo zgodbico pazljivo prebrati, pa je vse jasno. — „Tabita je vmerla, inu kadar so no omili, so no polushili v eno vseho (!)“. Poslali so po Petra in ga prosili, da bi se mu ne utragalo do njih priti. Peter vstane in gre. — „Inu kadar Peter kiakai pride, ga pelajo v to vesho“. — Kam so peljali Petra? V tisto vežo, kamor so bili prej umrlo Tabito položili, ne pa v grob v skalo vsekani!

Končnica v pomanjševalnih oblikah osebnih imen napravljenih s sufiksom *ar* je kratka in če ima naglas, tedaj je ta *è*, ne pa *é*. Kakor imamo deklè, prismodè, kozlè tako tudi Kobè, Jerè, Ažbè i. t. d. Pravilno bo torej menda tudi Francè, ne pa Francé.

L. Pintar.

Kalac Ante, Biskup dr. Juraj Dobrila. Spomen-knjiga stogodišnjice njegova rođenja. Uredio * * * prepošt u Pazinu. 1912. 80. XI + 326 + 8 str. Cena 4 K.

Za stoletnico rojstva Jurija Dobrile, istrskega Slomška, je izšla ta knjiga, ki je ostala precej neopažena. Dasi je zelo obsežna, vendar čitatelj iz nje ne dobi prave slike Dobrilove dobe, ki je bila za Istro pravi preporod; tem več mesta pa zavzema pobožna fraza, ki jo zamenijo tu in tam ostri izrazi o liberalizmu („Poput lernejske hidre pomalja sve većma u najnovije dobe bezvjerstvo svoje mnogobrojne ralje, iz kojih sipa svednevice pogubni otrov, što truje mnogim lakoumnim ljudima pamet i srce“, str. 207). Dr. Ivan Pregelj je v slovenskem jeziku v knjigi priobčil življenjepis Slomškov in članek „Valvasor in Istra“.

Izmed poedinih člankov naj omenim tu nekatere, ki imajo več ali manj zanimivo konkretno vsebino; tako urednikov članek: Kako je bilo u Istri koncem XVIII. i početkom XIX. stoljeća. — Životopis biskupa Dobrile. — Biskup dr. J. Dobrila kao književnik (molitvenik). — Biskup dr. Dobrila u saboru i u zastupu kući carevinskog vijeća (od Spinčića). — Dobrila u pismenom saobraćaju (od M. Mandića). — Akademsko društvo „Dobrila“. — „Roverija i Dobrila“. Roverija se zove kraj ob cesarski cesti iz Pazina proti Pulju s selom Juršići, nekdanj silno zapuščen, dokler ni ustanovil Dobrila tam župe in nastavlil župnika Josipa Velikanjo, Slovenca iz Idrije, ki je Roverijo kakor izpreobrnil.

Dr. Fr. Ilešič.